

Οι Ακαδημεικοί Σκεπτικοί

“Αδοξάστως βιούμεν” – Το “εύλογον” και το “πιθανόν”

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΑΛΜΠΑΝΤΗΣ
ΧΗΜΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

«ΣΥΝ ΑΘΗΝΑ», ΚΑΒΑΛΑ

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2018

Εισαγωγή – Δομή της παρουσίασης

- Η παρουσίαση αυτή αποτελεί συνέχεια της 1^{ης} παρουσίασης για τον Σκεπτικισμό, η οποία επικεντρώθηκε στο φιλοσοφικό ρεύμα του Πυρρώνειου Σκεπτικισμού (για τον οποίο υπάρχουν και περισσότερες πηγές).
- Η παρούσα παρουσίαση επικεντρώνεται στο άλλο φιλοσοφικό ρεύμα που εντάσσεται στον Σκεπτικισμό, τον Ακαδημεικό Σκεπτικισμό (για το οποίο υπάρχουν λιγότερες πηγές)
- Θα γίνει μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο και μια σύντομη παρουσίαση του πυρρώνειου σκεπτικισμού
- Θα ανασκοπήσουμε
 - μερικές από τις πιο σημαντικές αντιλήψεις των Ακαδημεικών σκεπτικών (της Μέσης και Νέας Ακαδημίας) και των διαφορών της ακαδημεικής προσέγγισης από την πυρρώνεια
 - τις διαφορές Πυρρώνειου και Ακαδημεικού σκεπτικισμού
 - Την σχέση των σκεπτικών με τους δογματικούς
 - Κάποιες αντιρρήσεις στην σκεπτική προσέγγιση
- Θα αναφερθούμε στον τρόπο του βίου των σκεπτικών, χωρίς βεβαιότητες και χωρίς δόγματα, δηλαδή το «αδοξάστως βιούμεν» ως μέσον για την επίτευξη του στόχου («τέλους») της ευδαιμονίας

Βιβλιογραφία

- Διογένης Λαέρτιος
- Σέξτος Εμπειρικός, Πυρρώνειες Υποτυπώσεις Α', Εισαγωγή: Τερέζα Πεντζοπούλου - Βαλάλα: Ο πυρρωνισμός, Μετάφραση Στυλιανός Δημόπουλος, Εκδόσεις Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2002
- Σέξτος Εμπειρικός, Πυρρώνειες Υποτυπώσεις Α', Β', Εισαγωγή: Τερέζα Πεντζοπούλου - Βαλάλα: Ο πυρρωνισμός, Μετάφραση Στυλιανός Δημόπουλος, Εκδόσεις Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2007
- «Η Εγκυκλοπαίδεια του Πλάτωνα», Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, συγγραφέας, λήμμα «Ακαδημεικός Σκεπτικισμός», Άννα Τηγάνη <http://n1.xtek.gr/ime/lyceum/?p=lemma&id=96&lang=1>
- «ΕΚΗΒΟΛΟΣ», ιστοσελίδα <http://www.ekivolos.gr/SKEPTIKOI%20FILOSOFI.pdf>
- Suber, P. Οι Σκεπτικοί, Αναγνωστικό της Αρχαίας Σκεπτικής Φιλοσοφίας, Εισαγωγή στον Κλασικό Σκεπτικισμό. Θεσσαλονίκη, Θύραθεν, 2003.
- A.A. Long. 1990. Η ελληνιστική φιλοσοφία, Στωϊκοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί, Μετάφρ. Σ. Δημόπουλος, Μ. Δραγώνα & Μονάχου. Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2012

Περιεχόμενα

- Εισαγωγή-Δομή της παρουσίασης - Περιεχόμενα
- Ιστορικό πλαίσιο (Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί)
- Ο Πυρρώνειος σκεπτικισμός (πηγή: Βαλαλά)
 - Πύρρων
 - Τίμων
 - Αινησίδημος
 - Σέξτος & το έργο «Πυρρώνειες Υποτυπώσεις»
- Ο Ακαδημεικός σκεπτικισμός (πηγή: Βαλαλά)
 - Αρκεσίλαος
 - Καρνεάδης
- Αποσαφήνιση διαφορών -1^η : Ακαδημεικοί - Πυρρώνειοι (Εκήβολος & Τηγάνη)
- Αποσαφήνιση διαφορών- 2^η : Ακαδημεικοί – Πυρρώνειοι (Peter Suber)
- Επίλογος
- «Αδοξάστως βιούμεν» - Ο Βίος σύμφωνα με την σκεπτική προσέγγιση

Ιστορικό πλαίσιο

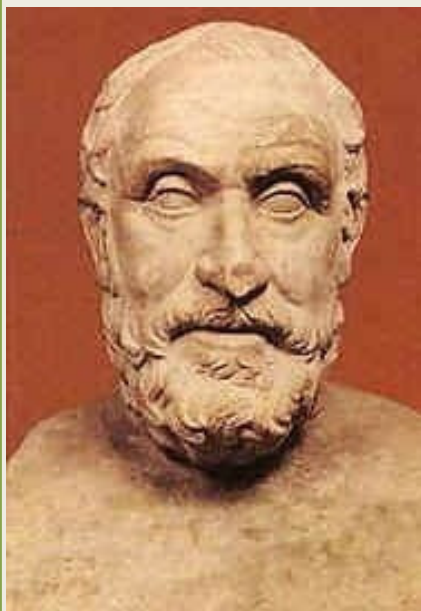

Μερικοί από τους Σκεπτικούς Πρωταγωνιστές

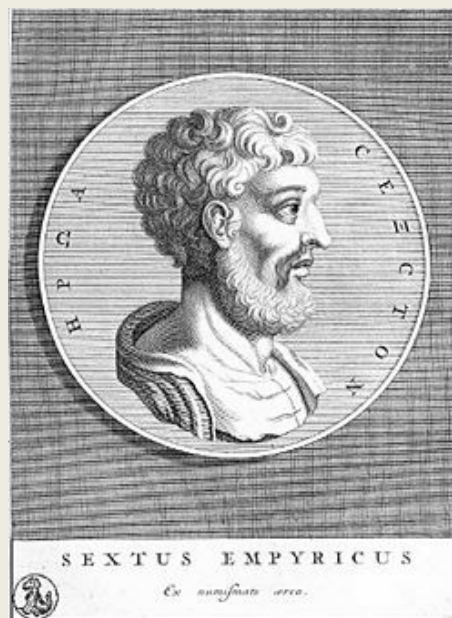

Πυρρώνειοι

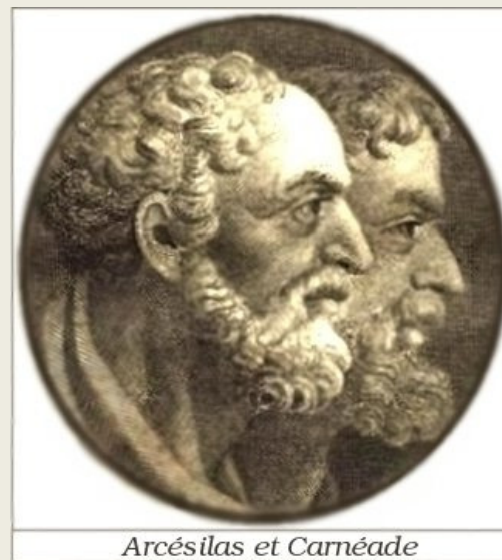
Ακαδημεικοί

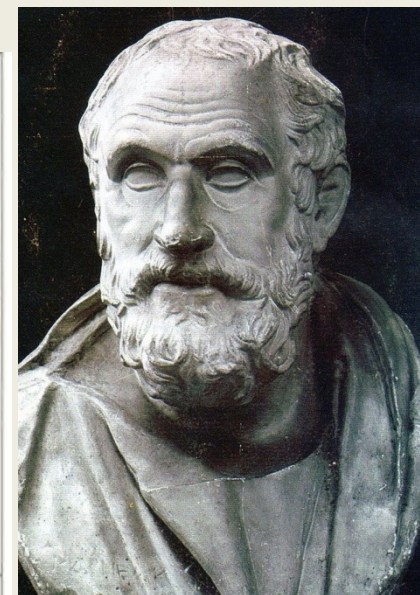
Πύρρων

Σέξτος

Αρκεσίλαος

Καρνεάδης

Ιστορικό πλαίσιο -1

- Την περίοδο που αναπτύχθηκε ο πυρρώνειος και ακαδημεικός σκεπτικισμός υπήρχαν σε ακμή όλες οι μεγάλες ελληνικές φιλοσοφικές σχολές:
 - Η Ακαδημία του Πλάτωνος (από την οποία αναδύθηκε ο Ακαδημεικός σκεπτικισμός)
 - Η περιπατητική σχολή του Αριστοτέλη
 - Η ποικίλη Στοά των Στωϊκών του Ζήνωνα
 - Ο κήπος του Επικούρου

Ιστορικό πλαίσιο -2

(εκτός πίνακα: Αινησίδημος 1^ο αι.πΧ, Σέξτος 2^ο αι. μΧ)

Έτη	Σωκράτης	Πλάτων	Αρκεσίλαος	Καρνεάδης	Αριστοτέλης	Επίκουρος	Ζήνων	Κλεάνθης	Χρύσιππος	Επίκτητος	Πύρρων	Τίμων	Αινησίδημος	Σέξτος	Πελοποννησιακός	Εκστρατεία	Ρωμαϊκή	
			ο Πτιναίος	ο Κυρηναίος			ο Κιτιεύς	ο Άσσιος	ο Σολεύς		ο Ηλιεύς	Φιλιάσιος		Εμπειρικός	Πόλεμος	Μ.Αλεξάνδρου	κατάκτηση	
	470-399	428-348	316-241	214-129	384-322	341-270	334-262	330-232	280-206	μχ 50-138	360-270	320-230	80-10	μΧ 160-210	431-404	334-323	146	
		Ακαδημία	Ακαδημία Μέση	Ακαδημία Νέα	Περυπατητικοί	Επικούρειοι	Στωικοί	Στωικοί	Στωικοί	Στωικοί	Σκεπτικοί	Σκεπτικοί	Σκεπτικοί	Σκεπτικοί				
470	ΣΩΚΡΑΤΗΣ	ΠΛΑΤΩΝ																
460																		
450																		
440																		
430																		
420																		
410																		
400																		
390																		
380																		
370																		
360																		
350																		
340																		
330																		
320																		
310																		
300																		
290																		
280																		
270																		
260																		
250																		
240																		
230																		
220																		
210																		
200																		
190																		
180																		
170																		
160																		
150																		
140																		
130																		

ΠΕΛΟΠ. ΠΟΛΕΜΟΣ

ΕΚΣΤΡ. Μ.ΑΛΕΞ.

ΡΩΜΑΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ

Απαρχές του Σκεπτικισμού

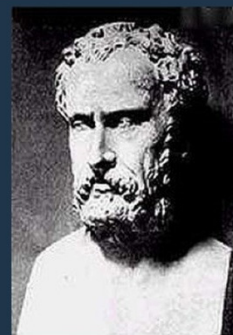
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
5^ο-4^ο αιώνα π. Χ.

ἔτεη δὲ οὐδὲν ἴδμεν:
ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.

«Στην πραγματικότητα τίποτε
δεν ξέρουμε. Η αλήθεια
βρίσκεται σε βάθος.»

(πηγή: Διογένης Λαέρτιος 9.72)

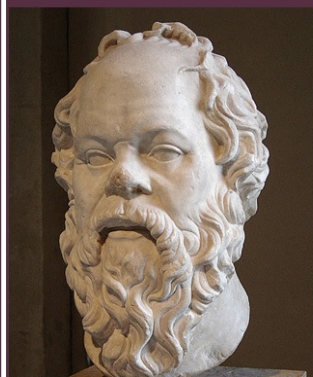
ἔτεός = αληθής/ ἔτεη = στην πραγματικότητα

Ξενοφάνης
6^ο-5^ο αιώνα π. Χ.

καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς
οὐτις ἀνὴρ ἶδεν
οὐδέ τις ἔσται εἰδῶς [...]
«Και την αλήθεια κανένας
άνθρωπος δεν γνωρίζει ούτε θα
γνωρίζει»

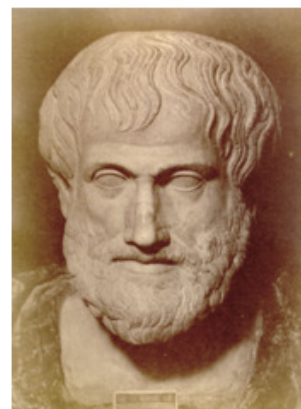
(πηγή: Διογένης Λαέρτιος 9.72.1-5)

ΣΩΚΡΑΤΗΣ Ο
ΑΘΗΝΑΙΟΣ

κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν
οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν ἀγαθὸν
εἰδέναι, ἀλλ' οὐτός μὲν οἰεταί τι
εἰδέναι οὐκ εἰδῶς, ἐγὼ δέ, ὡσπερ
οὖν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἶμαι: ἔοικα
γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι αὐτῷ
τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἂ μὴ
οἶδα οὐδὲ οἶμαι εἰδέναι.

«Κανείς από τους δυο μας δεν φαίνεται να
ξέρει κάτι καλό και χρήσιμο, αυτός όμως
νομίζει πως γνωρίζει, χωρίς να γνωρίζει, ενώ
εγώ καθώς δεν γνωρίζω, δεν νομίζω ότι
γνωρίζω. Φαίνεται λοιπόν πως είμαι λίγο πιο
σοφός από αυτόν, γιατί δεν νομίζω ότι
γνωρίζω αυτά που δεν γνωρίζω.»
(Πλάτων, Απολογία Σωκράτους 21.d.3-7)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ
ἄλλως ἔχειν

«Όλα τα πράγματα μπορεί
να είναι και αλλιώς.»

(Ηθικά Νικομάχεια VI 1140a.35)

Ο Πυρρώνειος Σκεπτικισμός

Πύρρων ο Ηλιεύς -1

- Γεννήθηκε στην Ήλιδα, κοντά στην Ολυμπία. Ήθελε να γίνει ζωγράφος, αλλά απέτυχε
- 30 ετών γνωρίζει τον φιλόσοφο Ανάξαρχο, μαθητή του Διογένη από την Σμύρνη, δημοκρίτειο φιλόσοφο
- Μετά την νίκη του Αλέξανδρου στην Ισσό γράφει ένα ποίημα εξυμνώντας τον νικητή. Ο Αλέξανδρος τον ανταμείβει με 1000 χρυσά νομίσματα.
- Ο Πύρρων συμμετέχει στην εκστρατεία του Αλεξάνδρου με τον Ανάξαρχο και τον Καλλισθένη, τους 2 φιλοσόφους που ακολούθησαν τον Αλέξανδρο. Ο Ανάξαρχος είναι κόλακας (ότι κάνει ένας βασιλιάς, όλοι οι άλλοι πρέπει να το θεωρούν δίκαιο & θα πρέπει οι Μακεδόνες να του αποδίδουν τιμές θεού),. Σε τελείως αντίθετη κατεύθυνση ο Καλλισθένης. Ο Πύρρων παρακολουθεί.
- Βαθειά εντύπωση του προκαλούν οι σοφοί της Ινδίας (γυμνοσοφιστές και μάγοι). Κοντά στον Αλέξανδρο, γνώρισε διαφορετικούς λαούς με διαφορετικές δοξασίες, συνήθειες, προλήψεις, ήθη και έθιμα.
- «Ποτέ δεν θα μπορέσεις να διδάξεις το αγαθό στους άλλους, όσο συχνάζεις στις βασιλικές αυλές» άκουσε ένα Ινδό σοφό να λέει στον Ανάξαρχο. Κατάλαβε ότι σε περιβάλλον βασιλικό δεν καλλιεργείται η φιλοσοφία, πως η φιλοσοφία πρέπει να διδάσκει τους ανθρώπους και να ωφελεί στη ζωή.
- (Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 46-56)

Πύρρων ο Ηλιεύς -2

- Ο Πύρρων επιστρέφει στην Ήλιδα, ανοίγει φιλοσοφική σχολή και η διδασκαλία του περιστρέφεται γύρω από 2 μεγάλα θέματα, την «ακαταληψία» και την «εποχή»
- Αυτός που ήταν τόσο ικανός στις συζητήσεις, αυτός που όλοι λογάριζαν για την θέση του στην βασιλική αυλή, αλλάζει. Κλείνεται στον εαυτό του, περπατά μόνος στους αγρούς, μονολογεί. Όταν τον ρωτούν γιατί το κάνει απαντά ότι «μελετά για να είναι χρηστός» πηγαίνει στην αγορά, πουλά τις κότες και τα χοιρίδιά του, δεν παντρεύεται, ζει με την αδελφή του, καθαρίζει μόνος το σπίτι. Έχουν καταγραφεί πολλά περιστατικά για την ζωή του.
- Την στάση ζωής του Πύρρωνα θαύμασε και ο Επίκουρος που διαρκώς ρωτούσε να μαθαίνει για τον Πύρρωνα
- Έζησε 90 χρόνια, δίδαξε τους ανθρώπους να είναι μετριοπαθείς, να μην έχουν την αλαζονεία των δογματικών φιλοσόφων
- Πρέπει να τονιστεί ότι ο Πύρρωνας δεν είναι ο περιπλανώμενος γερο-τρελός που μονολογεί έχοντας χάσει την επαφή του με τον πραγματικό κόσμο. Κάθε άλλο. Την πραγματικότητα την έζησε, την γνώρισε και στοχάστηκε πάνω στο πραγματικό. Είδε το βάθος, το ακατάληπτο βάθος των πραγμάτων. Μελετούσε να γίνει χρηστός
- Το πυρρώνειο «**μελετάν χρηστός είναι**» όπως και το πλατωνικό «μελέτη θανάτου» δένουν σφικτά την φιλοσοφία με τη ζωή.
- (Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 46-56)
- Χρηστός: χρήσιμος. Για πρόσωπο: ηθικός, ενάρετος, έντιμος

Συνεχιστές του Πύρρωνα – Τίμων Φλιάσιος

- Από τον Φλειούντα (στον σημερινό νομός Κορινθίας), πιστός μαθητής του Πύρρωνα, τον συνάντησε στο δρόμο προς τους Δελφούς και τον ακολούθησε
- Στα νιάτα του ήταν χορευτής, εγκατέλειψε τον χορό για να ακούσει μαθήματα διαλεκτικής από τον Στίλωνα στα Μέγαρα, ταξίδεψε στη Χαλκηδόνα στον Ελλήσποντο όπου δίδαξε την σοφιστική τέχνη, κέρδισε χρήματα, γύρισε στην Αθήνα
- Πολυγραφότατος, φιλοσοφικά έργα και ποιήματα (πάνω από είκοσι χιλιάδες στίχους)
- Οξύνους και ειρωνικός, επικριτής όλων τους οποίους λοιδωρεί και παρωδεί, ιδιαίτερα τους σοφιστές
- Ισχυρίζεται ότι η Αίσθηση και η Νόηση εξαπατούν όπως οι 2 κλέφτες, ο Ατταγός από τη Θεσσαλία και ο Νουμήνιος από την Κόρινθο
- «αλλά το φαινόμενο πάντη σθένει οίπερ αν έλθη» = Το φαινόμενο είναι παντοδύναμο όπου κι αν πάει (Διογ. Λαέρτιος 9.11.105)
- Στον Τίμωνα χρωστούμε την πληρέστερη μαρτυρία για την πυρρώνεια διδασκαλία, χάρις σ' αυτόν ο Πύρρων δεν παρέμεινε ένας απομονωμένος σοφός
- (Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 64-68)

Συνεχιστές του Πύρρωνα – Αινησίδημος

- Τα έργα του που θεμελίωσαν την αρχαία σκεπτική φιλοσοφία χάθηκαν όλα
- Ο Σέξτος διασώζει μέρος των θεωριών του στις Πυρρώνειες Υποτυπώσεις και ο Φώτιος, ο Επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, που είχε την συνήθεια να κάνει περιλήψεις των έργων που διάβαζε, μας άφησε την περίληψη του χαμένου πια έργου Πυρρώνειοι Λόγοι
- Άλλα έργα του που έχουν χαθεί: Υποτύπωσις εις τα Πυρρώνεια, Κατά σοφίας, Περί ζητήσεως, Στοιχειώσεις, Πρώτη Εισαγωγή
- Φτωχά τα στοιχεία για την ζωή του, άλλοι λένουν ότι γεννήθηκε στις Αιγές και άλλη στην Κνωσό, η ακμή του τοποθετείται στις αρχές του 1^{ου} αιώνα πΧ
- Λέγεται ότι δίδαξε στην Αλεξάνδρεια
- Αν ο Πύρρων ίδρυσε τον Πυρρωνισμό παρ' όλο που δεν έγραψε τίποτε, ο Αινησίδημος είναι ο θεωρητικός των σκεπτικών, ο οποίος ανοίγει με την οξεία κριτική στην αρχή της αιτιότητας, τον δρόμο στον Hume και στον Kant
- Οι συλλογισμοί του Αινησίδημου είναι αυστηροί και αναλυτικοί στην συζήτηση της σχέσης αιτίου – αιτιατού
- Εικάζεται ότι το έργο του Σέξτου Πυρρώνειες Υποτυπώσεις περιλαμβάνει σημαντικά τμήματα έργων του Αινησίδημου (πχ δέκα τρόποι της «εποχής»)

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 76-81)

Συνεχιστές του Πύρρωνα - Σέξτος ο Εμπειρικός

- Μόνο υποθέσεις μπορούν να γίνουν για την γέννηση, τον τόπο διαμονής, την ζωή του Σέξτου
- Ήταν Έλληνας γιατρός, ακολουθούσε την εμπειρική σχολή στην ιατρική, εξ ου και το «εμπειρικός» (άλλες ιατρικές σχολές: η μεθοδική, η πνευματική)
- Έζησε στα μεταχριστιανικά χρόνια, δεύτερο μισό του 2^{ου} αιώνα μΧ (ο θάνατος του τοποθετείται στο 210μΧ), στα έργα του αναφέρονται η Κώς, η Αθήνα και η Αλεξάνδρεια
- Στον Σέξτο χρωστούμε τα δύο έργα «Πυρρώνειοι Υποτυπώσεις» και «Προς Μαθηματικούς» που διασώθηκαν ολόκληρα
- Οι Υποτυπώσεις είναι σύνοψη των θέσεων και των προβλημάτων που απασχόλησαν τους πυρρώνειους, είναι συνεπώς η σύνοψη του πυρρωνισμού
- Το Προς Μαθηματικούς δεν γράφτηκε μόνο για όσους ασχολούνται με τα μαθηματικά, αναφέρεται στα εγκύκλια μαθήματα όπου ο Σέξτος εκθέτει τα κριτικά επιχειρήματα των σκεπτικών σχετικά με τις δογματικές θέσεις σε διάφορους κλάδους της επιστήμης και αναλύει τις σχέσεις των σκεπτικών στον χώρο της Λογικής, της Φυσικής και της Ηθικής.
- Τα δικά του έργα χάθηκαν, γνωρίζουμε μόνο τους τίτλους: «Εμπειρικά Υπομνήματα», «Περί Ψυχής», «Αντιρρητικός λόγος», «Περί Στοιχείων», «Σκεπτικά Υπομνήματα», «Περί της Σκεπτικής Αγωγής».
- (Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 90-95)

Σέξτος: Το έργο «Πυρρώνειες Υποτυπώσεις»

- Αποτελείται από 3 βιβλία:
- Στο 1^ο βιβλίο ο Σέξτος εκθέτει τις αρχές της σκεπτικής αγωγής, την θεωρία της «εποχής», τους «τρόπους». Συγκρίνει την σκεπτική αγωγή με την θεωρία του Ηρακλείτου, του Δημοκρίτου, των Κυρηναϊκών, του Πρωταγόρα, των Ακαδημικών και τέλος των εμπειρικών γιατρών
- Στο 2^ο βιβλίο μελετά τις θέσεις των σκεπτικών απέναντι στα θεμελιώδη προβλήματα της Λογικής: το κριτήριο της αλήθειας, του σημείου, της αποδείξεως, των συλλογισμών, της επαγωγής, της διαιρέσεως, των γενών και των ειδών, των σοφισμάτων, κλπ
- Στο 3^ο βιβλίο καταπιάνεται
 - με θέματα Φυσικής: περί θεού, περί αιτίου, περί υλικών αρχών, περί αυξήσεως και μειώσεως, περί όλου και μέρους, περί τόπου, περί χρόνου, περί αριθμού
 - με τις τρεις βασικές έννοιες της Ηθικής: με την έννοια του αγαθού, του κακού και του αδιάφορου

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 103-115)

Ποια είναι τα δυνατά αποτελέσματα από την διαδικασία έρευνας ενός φαινομένου

- Η εύρεση, και η συνεπακόλουθη βεβαιότητα ότι γνωρίζουμε (το «δόγμα»)
- Η διαπίστωση ότι η εύρεση είναι αδύνατη
- Η επίμονη συνέχιση της έρευνας (ο σκεπτικισμός)

«Περί της σημαντικότερης διαφοράς μεταξύ των φιλοσόφων»

«Η φυσική συνέπεια γι' αυτούς που ερευνούν κάποιο πράγμα είναι ή η εύρεση του πράγματος, ή η άρνηση ότι η εύρεσή του είναι δυνατή και η παραδοχή ότι πρόκειται για κάτι ακατάληπτο ή η επίμονη συνέχιση της έρευνας... Αυτοί που νομίζουν ότι βρήκαν την αλήθεια είναι αυτοί που, χαρακτηριστικά, αποκαλούνται δογματικοί, όπως λόγου χάριν ο κύκλος του Αριστοτέλη, του Επίκουρου, των Στωϊκών και ορισμένοι άλλοι, αυτοί που κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ακατάληπτα πράγματα είναι ο κύκλος του Κλειτομάχου, του Καρνεάδη και άλλοι Ακαδημεικοί; αυτοί τέλος που συνεχίζουν την έρευνα είναι οι Σκεπτικοί» (Σέξτος α'1-4)

Τι περιλαμβάνει η σκεπτική προσέγγιση

- Την δράση προς αναζήτηση («ζητητική»)
- Την διάθεση αυτού που ερευνά («εφεκτική»)
- Την απορία για το κάθε τι («απορητική»)

«Η σκεπτική κατεύθυνση, τώρα, ονομάζεται και ζητητική, ονομασία που παίρνει από τη δράση που αναπτύσσει στην αναζήτηση και στην έρευνα; Ονομάζεται επίσης και εφεκτική, από τη διάθεση που δημιουργείται – μετά την αναζήτηση – σ' αυτόν που ερευνά, αλλά και απορητική, είτε από το ότι απορεί για κάθε τι και το ερευνά, όπως υποστηρίζουν μερικοί, είτε από την αμηχανία να εκφράσει συγκατάθεση ή άρνηση;» (Σέξτος γ'7)

Τι είναι ο Σκεπτικισμός («Τι εστί σκέψις»)

«**Σκεπτικισμός** είναι η δύναμη να αντιπαραθέτουμε φαινόμενα και νοούμενα με οποιονδήποτε τρόπο, με την οποία φθάνουμε, εξαιτίας της ισοδυναμίας μεταξύ των αντιτιθεμένων πραγμάτων και λόγων, πρώτα στην εποχή και στην συνέχεια στην αταραξία...

‘δύναμιν’ ... σε σχέση με το ότι κάποιος δύναται να κάνει την αντιπαραθέση...

‘φαινόμενα’ εννοούμε εδώ τα αισθητά, και γι’ αυτό τα αντιδιαστέλλουμε προς τα νοητά...

επειδή ακριβώς τα αντιπαραθέτουμε με ποικίλους τρόπους – είτε φαινόμενα προς φαινόμενα είτε νοούμενα προς νοούμενα ή εναλλάξ – χρησιμοποιούμε την έκφραση ‘με οποιονδήποτε τρόπο’ έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν όλες οι αντιπαραθέσεις ...

‘ισοσθένεια’ (ισοδυναμία) ονομάζουμε την ισότητα ως προς την αξιοπιστία και την αναξιοπιστία, για να επισημάνουμε ότι κανένας από τους λόγους που αλληλοσυγκρούονται δεν έχει το προβάδισμα ως περισσότερο αξιόπιστος.

‘Εποχή’ είναι η στάση της διανοίας χάρη στην οποία ούτε αρνούμαστε κάτι ούτε το επιβεβαιώνουμε.

‘Αταραξία’ είναι η ανενόχλητη και γαλήνια κατάσταση της ψυχής»
(Σέξτος δ’8-10)

Τι μάχεται ο σκεπτικισμός

- Την αλαζονεία και την προπέτεια (άκαιρη και αλόγιστη βιασύνη λόγου, απερισκεψία, αυθάδεια) των φιλοσόφων
- Την “ύβρι” της επιστήμης να δώσει εξηγήσεις για πράγματα που ξεπερνούν την δύναμη του ανθρώπινου νού
- Την αξίωση του ανθρώπου να υψωθεί πάνω από τα μέτρα του

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Α', Εισαγωγή, σελ 111)

Περί των σκεπτικών εκφράσεων - Εκφράσεις της σκεπτικής στάσης της διανοίας -1

- «Τάχα, ἔξεστι, ἐνδέχεται» (Ίσως, μπορεί, ἐνδεχομένως) : «οι εκφράσεις αυτές δηλώνουν την ἄρνηση ἀπόφασης» (Σέξτος κα'195)
- «Ἐπέχω»: «το 'ἐπέχω' το χρησιμοποιούμε στη θέση της ἐκφρασης 'δεν μπορώ να πώ σε ποια ἀπό τα προκείμενα αντικείμενα πρέπει να δώσω ή να μην δώσω πίστη', δηλώνοντας με αυτό ότι τα πράγματα μας φαίνονται ἴσα ως προς την ἀξιοπιστία ή την ἀναξιοπιστία» (Σέξτος κβ'196)
- «Ουδέν ορίζω»: «ο Σκεπτικός... ἐννοεί 'να μην θέτω με δογματικό τρόπο ούτε να ἀναιρώ κανένα ἀπό ὅσα ἐμπίπτουν σ' αὐτήν ἐδώ τη συγκεκριμένη ἐρευνα'» (Σέξτος κγ'197)
- «Πάντα ἐστὶν ἀόριστα»: «ο Σκεπτικός... χρησιμοποιεῖ το 'εἶναι' στην θέση του 'μου φαίνονται' και με τα 'πάντα' δεν ἐννοεῖ ὅλα τα ὄντα ἀλλὰ ὅσα ἀπό τα ἀδηλα – που ἀποτελοῦν αντικείμενο της ἐρευνας των δογματικῶν – ἐξέτασε διεξοδικά ο ἴδιος», τα ονομάζει ἐπίσης ἀόριστα, ἐννοώντας ότι δεν υπερέχουν σε ἀξιοπιστία ή ἀναξιοπιστία ἀπό τα ἀντίθετά τους» (Σέξτος κδ'199)

Περί των σκεπτικών εκφράσεων - Εκφράσεις της σκεπτικής στάσης της διανοίας -2

- «Πάντα ἐστὶν ἀκατάληπτα»: «ὅλα τα ἄδηλα ἀντικείμενα τῆς δογματικῆς ἐρευνας που ἐξέτασα μου φαίνονται ἀκατάληπτα» (Σέξτος κε' 200)
- «Παντὶ λόγῳ λόγον ἴσον ἀντικείσθαι» (Σε κάθε λόγο ἀντιτίθεται ἴσος λόγος): «σε κάθε λόγο που οἶδιος ἔχω ἐρευνήσει και που στηρίζει λογικὰ κάτι με δογματικό τρόπο, μου φαίνεται ὅτι ἀντιτίθεται ἄλλος λόγος, που και αὐτός στηρίζει λογικὰ κάτι με δογματικό τρόπο και εἶναι ἴσος με τον πρῶτο ως προς τὴν ἀξιοπιστία και τὴν ἀναξιοπιστία» (Σέξτος κζ' 203)
- **«Αφασία»**: «**σχετικὰ με τὴν ἀρνήση τῆς ἀπόφανσης (α-φασία)**... δεν εἶναι παρὰ μια στάση τῆς δικῆς μας διανοίας, χάρη στην οποία λέμε ὅτι οὔτε θέτουμε κάτι οὔτε το ἀναιρούμε... κρατοῦμε αὐτὴ τὴν στάση ἀπέναντι στα θέματα ἐρευνας που ἔχουμε μπροστὰ μας» (Σέξτος κ' 192-193)

Οι τρόποι της εποχής -1

- Ο κατάλογος αποδίδεται στον Αινησίδημο (1^ο αι. π. Χ.), που εντάσσεται στο φιλοσοφικό ρεύμα του Πύρρωνα από την Ηλεία (40-30 αι. π.Χ.). Το κείμενο διασώζει ο Σέξτος Εμπειρικός (2^ο-3^ο αι. μ. Χ.) στο έργο του *Πυρρώνειοι υποτυπώσεις* (1.36-38)
- ***Παραδίδονται τοίνυν συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις σκεπτικοῖς τρόποι, δι' ὧν ἡ ἐποχή συνάγεσθαι δοκεῖ, δέκα τὸν ἀριθμὸν, οὓς καὶ λόγους καὶ τύπους συνωνύμως καλοῦσιν. εἰσὶ δὲ οὗτοι***
- «Παραδίδονται κατὰ κανόνα ἀπὸ τους παλαιότερους σκεπτικούς τρόποι/σκεπτικά, ἀπὸ τα οποία οδηγείται κανεῖς στην εποχή (αναστολή τοποθέτησης), δέκα στον ἀριθμὸ, τους οποίους ονομάζουν καὶ λόγους καὶ τύπους. Εἶναι οἱ ἐξῆς:»
- (Παρουσίαση Κ.Χατζοπούλου, «συν Αθηνά», τμήματα ἐνηλίκων, 31/1/15)

Οι τρόποι της εποχής -2

- (1) **πρῶτος ὁ παρὰ τὴν τῶν ζῶων ἐξαλλαγήν** η ποικιλομορφία των ζώων (σε σχέση με τον άνθρωπο, δεν γίνονται τα ίδια πράγματα αντιληπτά σε όλα τα ἔμβια ὄντα στη φύση με τον ίδιο τρόπο, λόγω της διαφορετικότητας των ειδών)
- (2) **δεύτερος ὁ παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων διαφορὰν** η διαφορετικότητα των ανθρώπων (τα ίδια πράγματα γίνονται αντιληπτά διαφορετικά, λόγω της διαφορετικότητας των ανθρώπων),
- (3) **τρίτος ὁ παρὰ τὰς διαφόρους τῶν αἰσθητηρίων κατασκευάς** η διαφορετικότητα/αντιφατικότητα των αισθήσεων, π.χ. το μύρο είναι γλυκό στην οσμή και πικρό στην γεύση.
- (4) **τέταρτος ὁ παρὰ τὰς περιστάσεις** η επίδραση που ἔχουν οι ευρύτερες συνθήκες στην αντίληψη (π.χ. σχετικότητα του ζεστού-κρύου, πικρού-γλυκού, σε περίπτωση ασθένειας, σε σχέση με την ηλικία),

Οι τρόποι της εποχής -3

- (5) **πέμπτος ό παρά τας θέσεις και τὰ διαστήματα και τούς τόπους** η επίδραση των αποστάσεων και των θέσεων στην αντίληψη,
- (6) **έκτος ό παρά τας έπιμιξίας** η επίδραση των αντικειμένων που περιβάλλουν και επιδρούν στο αντικείμενο/φαινόμενο,
- (7) **έβδομος ό παρά τας ποσότητας και σκευασίας τών ύποκειμένων** η σύνθεση και η σύσταση των αντικειμένων (που είναι ρευστή/ευμετάβλητη, π.χ. το χιόνι),
- (8) **όγδοος ό από τοῦ προς τι** το ότι όλα γίνονται αντιληπτά σε σχέση με κάτι άλλο και ότι τίποτε δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό αυτό καθαυτό (σχετικότητα),
- (9) **έννατος ό παρά τας συνεχείς ή σπανίους έγκυρήσεις** η σπανιότητα κάποιων φαινομένων σε σχέση με άλλα (τον ήλιο τον βλέπουμε κάθε μέρα, αλλά τους κομήτες σπάνια), δεν έχουν άρα την ίδια ευκαιρία όλα τα πράγματα να γίνουν εξίσου αντιληπτά

Οι τρόποι της εποχής -4

- (10) **δέκατος** ὁ παρὰ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰς μυθικὰς πίστεις καὶ τὰς δογματικὰς ὑπολήψεις ἡ διαφορετικότητα των πολιτισμῶν, οἱ διαφορετικὲς συνήθειες, ἔθιμα καὶ συμβάσεις, καθὼς καὶ μυθικὲς πίστεις καὶ δοξασίαις κάθε λαοῦ.

Ο Ακαδημεικός Σκεπτικισμός

Μέση Ακαδημία – Αρκεσίλαος ο Πιτιναίος (315-240πΧ) - 1

- Ο Αρκεσίλαος κατάγεται από την Πιτάνη της Αιολίδος, όταν έφθασε στην Αθήνα είχε ήδη σπουδάσει μαθηματικά και μουσική
- Στη Αθήνα φοίτησε αρχικά κοντά στον Θεόφραστο, διάδοχο του Αριστοτέλη, διευθυντή στη Περιπατητική Σχολή, έδειξε ξεχωριστό ζήλο για την διαλεκτική
- Επείσθη από τον Κράντορα, Διευθυντή της Ακαδημίας να έλθει στην Ακαδημία
- Μετά τον Κράτητα, αναλαμβάνει την Διεύθυνση της Ακαδημίας για 25 έτη
- Περιγράφεται ως γενναιόδωρος σε ύψιστο βαθμό, σεμνότατος, κοινωνικότατος, εξυπνότατος. Είχε εισοδήματα από τα κτήματά του στην Πιτάνη, του άρεσε η καλή ζωή, το καλό φαγητό με φίλους και αγαπούσε ιδιαίτερα το θέατρο. Ως φιλόσοφος δεν είχε επαρση, συμβούλευε τους μαθητές του να ακούνε τα μαθήματα των άλλων
- Πειστικός στους λόγους του, δαιμόνιος στην τέχνη της αναιρέσεως, δεξιοτέχνης στα επιχειρήματα, ποτέ δεν ξεκινούσε από τις δικές του απόψεις, αναιρούσε κάθε θέση, λέγοντας τα υπέρ και τα κατά. Δεν άφησε κανένα γραπτό.

Μέση Ακαδημία – Αρκεσίλαος ο Πιτιναίος - 2

- Κατάφερε να προσδώσει στην Ακαδημία την παλαιά της λάμψη και απήχηση, 75 χρόνια μετά τον Πλάτωνα
- Συγκρούστηκε με τον Ζήνωνα, τον ιδρυτή της Στοάς. Είχαν και οι 2 τους ίδιους δασκάλους: στην διαλεκτική, τον Διόδωρο Κρόνο και στην πλατωνική φιλοσοφία τον Πολέμωνα
- Ο πόλεμος με τους Στωϊκούς πήρε τέτοια μορφή ώστε να η επιμονή του Αρκεσίλαου στην απορητική μέθοδο κατέληξε σε μια διδασκαλία της ακαταληψίας, στη θέση ότι τα πράγματα είναι ακατάληπτα.
- Κατηγορήθηκε ότι εγκατέλειψε την Παλαιά Ακαδημία, εισήγαγε τον σκεπτικισμό στην σχολή του, αφού όπλο του πια γίνεται η εποχή.

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Β', Εισαγωγή, σελ 31-39)

Νέα Ακαδημία – Καρνεάδης ο Κυρηναίος (214-129 πΧ) -1

- Γεννήθηκε στην Κυρήνη, της Λιβύης.
- Δάσκαλός του ο Διογένης ο Βαβυλώνιος, μαθητής του Χρυσίππου, επικεφαλής της Στοάς στην Αθήνα.
- Εργαζόταν όσο κανείς άλλος, διαβάζει τα βιβλία των στωϊκών ιδίως του Χρυσίππου. Μελετά αλλά δεν γράφει. Ο μαθητής του Κλειτόμαχος κατέγραψε την διδασκαλία του.
- Ήταν ασυναγώνιστος στην χρήση των επιχειρημάτων και την τέχνη της αντιλογίας. Δυνατός στον λόγο αλλά και στη φωνή (μεγαλοφωνότατος). Δεινός ρήτορας, με επίγνωση της δύναμης της ρητορικής, παραμένει ελεύθερος απέναντι σε όσους παρασύρει («απάγων τους άλλους αυτός έμενεν ανεξαπάτητος»)

Νέα Ακαδημία – Καρνεάδης ο Κυρηναίος-2

- Στα γεράματά του, συμμετείχε στην περίφημη πρεσβεία των φιλοσόφων στην Ρώμη το 155 πΧ που εστάλη από την Αθήνα για να ανακληθεί ο φόρος των 500 ταλάντων που οι Ρωμαίοι είχαν επιβάλλει στους Αθηναίους για την λεηλασία της πόλης του Ωρωπού
- Βυθισμένος στην σπουδή της φιλοσοφίας παραμελεί τον εαυτό του, αφήνει να μακραίνουν τα μαλλιά και τα νύχια του, αρνείται προσκλήσεις σε δείπνο.
- Επιτίθεται στους στωϊκούς με μεγάλη επιτυχία, ώστε ο ίδιος να πεί «αν δεν ήταν ο Χρύσιππος δεν θα ήμουν εγώ»
(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Β', Εισαγωγή, σελ 48-53)

Παρένθεση... Αποστολή στη Ρώμη

- Το 155 π.Χ. επισκέφτηκαν τη Ρώμη ως πρεσβευτές της Αθήνας ο Καρνεάδης, ο Κριτόλαος ο Περιπατητικός και ο στωικός σχολάρχης Διογένης ο Σελεύκιος.
- Αιτία ήταν η διαπραγμάτευση ενός προστίμου 500 ταλάντων το οποίο είχε επιβληθεί στην πόλη των Αθηνών για την καταστροφή και λεηλασία της πόλης του Ωρωπού.
- Έργο των αγγελιοφόρων ήταν να επιτύχουν την κατάργηση ή τουλάχιστον τη μείωση της ποινής. Εκεί εισήγαγαν με διαλέξεις τις φιλοσοφικές τους ιδέες στην καρδιά της Ιταλίας.
- Ο Καρνεάδης στη Ρώμη έδωσε δύο διαλέξεις με θέμα τη δικαιοσύνη. Στην πρώτη την εγκωμίαζε ενώ στη δεύτερη την κατέκρινε. Έτσι απέσπασε τον θαυμασμό της ρωμαϊκής νεολαίας με την άστατη διαλεκτική συλλογιστική του. Αποτέλεσμα ήταν η μείωση της ποινής σε 100 τάλαντα.
- Αλλά ο φιλόσοφος έδινε επίσης διαλέξεις στην πόλη και η δημόσια εμφάνιση του Καρνεάδη προσέλκυσε μεγάλη προσοχή. Η ρωμαϊκή Σύγκλητος με τον εκπρόσωπό της Κάτωνα τον πρεσβύτερο πίεσε για την απομάκρυνση από τη Ρώμη, για να μη διαφθείρει τη νεολαία.

Ο Ακαδημεικός Σκεπτικισμός -1

Το «εὐλογον» – Αρκεσίλαος

- «πάντα ἔσται ακατάληπτα» = ακαταληψία = δεν υπάρχει τίποτε που μπορώ να καταλάβω και να αντιληφθώ, η γνώση είναι αδύνατη
- Διαλεκτικός = χρησιμοποιεί τα επιχειρήματα των αντιπάλων στρέφοντάς τα εναντίον τους
- Δεν προέκρινε τίποτε, ούτε πίστευε, ούτε δεν πίστευε (Σέξτος)
- Το εὐλογο είναι αναγνώριση μιας αλήθειας: ότι ο άνθρωπος έχει συνείδηση της υπάρξεώς του. Ως υπάρχων, ο Αρκεσίλαος καταφάσκει στην ύπαρξη που είναι αναμφισβήτητο δεδομένο. Το εὐλογο δηλώνει την βαθειά πίστη των σκεπτικών στη ζωή, στα «κατηναγκασμένα», ως πάθη και στα «δοξαστά», ως σχετική γνώση, υιοθετώντας την στάση των στωϊκών «ου μαχόμεθα τον βίον»
- Όμως, αλώτερος σκοπός της ζωής είναι η ευδαιμονία, προϋπόθεση της ευδαιμονίας η φρόνηση, φρόνηση που οδηγεί στην ορθή πράξη. Η ορθή πράξη, χωρίς βεβαιότητα στη γνώση, είναι πράξη που πρέπει να έχει εὐλογη εξήγηση.
- Το εὐλογον είναι το κριτήριο των πράξεών μας, ανάμεσα στο «γνωρίζω» (επίσταμαι) και στο ότι «έχω τη γνώμη» (δόξα) και συνδέεται με την απόρριψη της κριτικής των στωϊκών για την απραξία, δηλαδή ότι ο σκεπτικισμός «αναιρεί τη ζωή»

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Β', Μαρτυρία του Σέξτου, σελ 242-254 & σελ 264-275)

Ο Ακαδημεικός Σκεπτικισμός -2

Το «πιθανόν» – Καρνεάδης

- Κάθε παράσταση νοείται σε σχέση με (α) το εξωτερικό αντικείμενο του οποίου έχουμε την παράσταση και με (β) τον άνθρωπο (υποκείμενο) στον οποίο δημιουργείται η παράσταση
- Σε σχέση με το εξωτερικό αντικείμενο η παράσταση είναι αληθής ή ψευδής (εδώ υποστηρίζεται η ακαταληψία)
- Σε σχέση με το υποκείμενο έχουμε μια κλίμακα διαβαθμίσεως της αλήθειας:
 - η παράσταση που φαίνεται αληθής για τη δική μου συνείδηση = «έμφασις ή πιθανότης ή πιθανή φαντασία»
 - η ψευδής = «απέμφασις, ή απειθής ή απίθανος φαντασία»
- Σημαντική είναι η προσέγγιση της αλήθειας, διακρίνοντας διάφορες βαθμίδες πιθανότητας:
 - «Πιθανή», αληθής στην συνείδηση του υποκειμένου
 - «Απερίσπαστη», να μην περικλείει κανένα στοιχείο που να αναιρεί την πιθανότητά της, τίποτε που να περισπά τον νού από την συγκατάθεση
 - «Διεξωδευμένη», να έχει υλοστεί τον έλεγχο, τη νοητική διαδικασία (κρίση, σκέψη) στο πρακτικό κριτήριο των πράξεων

(Σέξτος, Πυρ.Υποτ. Β', Μαρτυρία του Σέξτου, σελ 242-254 & σελ 264-275)

Ανεπάρκεια πρωτογενών πηγών

- Ο Αρκεσίλαος και ο Καρνεάδης, ακολουθώντας τη σωκρατική παράδοση, δεν έγραφαν τίποτα. Αλλά ακόμα και τα κείμενα του Κλειτόμαχου (μαθητή και διαδόχου του Καρνεάδη), που υπήρξε πολυγραφότατος στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει τη σκέψη του δασκάλου του, έχουν χαθεί.
- Έτσι, οι βασικές πηγές μας για τον Ακαδημεικό Σκεπτικισμό είναι τα *Academica* του Κικέρωνα και τα έργα του πυρρώνειου Σέξτου (*Πυρρώνειες Υποτυπώσεις* και το *Πρὸς Μαθηματικούς VII*).
- Η άποψη ότι η γνώση είναι ανέφικτη υιοθετήθηκε μόνον από κάποιους ύστερους Ακαδημεικούς Σκεπτικούς (π.χ. από τον Φίλωνα Λαρισαίο). Αυτή την ύστερη εκδοχή του Ακαδημεικού Σκεπτικισμού εκπροσωπεί ο **Κικέρων** (106-43 πΧ) στα *Academica* και σε αυτήν επιτίθεται ο Αυγουστίνος (354-430 μΧ) στο *Contra Academicos*.
- Πηγή: Τηγάνη

Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί

Αποσαφήνιση διαφορών – 1^η

Πηγές

«Εκήβολος»

<http://www.ekivolos.gr/SKEPTIKOI%20FILOSOFI.pdf>

«Η Εγκυκλοπαίδεια του Πλάτωνα», Ίδρυμα Μείζονος
Ελληνισμού, λήμμα «Ακαδημεικός Σκεπτικισμός»,
συγγραφέας Άννα Τηγάνη

<http://n1.xtek.gr/ime/lyceum/?p=lemma&id=96&lang=1>

I. Οι ακαδημαϊκοί σκεπτικιστές (3^{ος} -1^{ος} αι. π.Χ.)

1. Ονομάστηκαν σκεπτικιστές γιατί εξέφρασαν το σκεπτικισμό τους, δηλαδή την αμφιβολία τους για τη δυνατότητα να γνωρίσουμε τα πράγματα. Προέρχονται από την Ακαδημία του Πλάτωνα και γι' αυτό αποκλήθηκαν ακαδημαϊκοί.

2. Πίστευαν ότι οι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να ζουν μέσα στο ψέμα και στην άγνοια. Τα επιχειρήματα υπέρ αυτής της άποψης είναι δύο και τα εισηγήθηκε ο **Αρκεσίλαος (315–240 π.Χ.)**: α) ο αισθητός μας κόσμος κυριαρχείται από τη διαρκή μεταβολή. Οι αισθήσεις μας επομένως παρουσιάζουν τα πράγματα διαφορετικά κάθε φορά. Δεν μας δίνουν έγκυρες πληροφορίες και μας απομακρύνουν από την αλήθεια, δηλαδή δεν εξασφαλίζουν μια σαφή και αληθινή γνώση. Στο πρώτο αυτό επιχείρημα ουσιαστικά επανέλαβε ό,τι είχε υποστηρίξει ο Πλάτωνας. β) Ούτε ο νους ούτε οι συλλογισμοί του μπορούν να μας εξασφαλίσουν μια έγκυρη γνώση των πραγμάτων. Προς ενίσχυση αυτής του της άποψης επικαλείται επιχειρήματα ή παραδείγματα που τα ονομάζει «**σωρείται**». Π.χ. το παράδειγμα του κόκκου σταριού: στον κάθε κόκκο σταριού, εάν προσθέσουμε ένα άλλο ομοειδή κόκκο και έναν άλλο και έναν άλλο κ.ο.κ., ποτέ δεν πρόκειται να σχηματίσουμε ένα σωρό. Αντίστροφα επίσης από έναν σωρό, εάν αφαιρέσουμε ένα ομοειδή κόκκο και έναν άλλο κ.ο.κ., θα φτάσουμε σε ένα κόκκο και θα νομίζουμε ότι μπροστά μας έχουμε ακόμη ένα σωρό.

3. **Συμπέρασμα:** Δεν υπάρχει αλήθεια και η αναζήτησή της είναι ματαιοπονία.

4. Καρνεάδης (219–129 π.Χ.): Υποστηρίζει ότι είναι αδύνατη η γνώση της απόλυτης αλήθειας. Μπορούμε ωστόσο να διατυπώνουμε λιγότερο ή περισσότερο αληθινές κρί-

σεις για τον περιβάλλοντα κόσμο, δηλαδή για τα πράγματα που παρουσιάζουν μια *αληθοφάνεια ή πιθανότητα*.

5. Φίλων ο Λαρισαίος (160–83 π.Χ.): Υποστήριζε ότι μπορούμε να διατυπώνουμε κρίσεις για τον κόσμο, οι οποίες διακρίνονται για την ενάργειά τους. Κατ' αυτό το πνεύμα απομακρύνθηκε πολύ, πιο πολύ και από τον Καρνεάδη, από τη βασική αρχή των Σκεπτικών ότι πρέπει να *απέχουν από κάθε κρίση*.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΙ ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΤΕΣ

ΒΑΣΙΚΗ ΘΕΣΗ : Οι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να ζουν στο ψέμα και την άγνοια.

- **ΑΡΚΕΣΙΛΑΟΣ :** Αδύνατη η προσέγγιση της αλήθειας μέσω

Ασθήσεων

Η πραγματικότητα είναι ρευστή.
Τα αισθητά συνεχώς μεταβάλλονται

(Ταύτιση με τον Πλάτωνα και
απλώς επίδραση της Σοφιστικής)

Νου

Με το επιχείρημα των
Σωρευτών έδειξε
ότι ούτε με το νου
είναι δυνατή η γνώση,
εσφαλμένη εντύπωση
δημιουργείται.

(Διαφορά απ' τον Πλάτωνα).

- **ΚΑΡΝΕΑΔΗΣ :** Υπάρχει η δυνατότητα διατύπωσης μόνον αληθοφανών κρίσεων για τα πράγματα.

- **ΦΙΛΩΝ :** Πιο αξιόπιστη από την αληθοφάνεια είναι η **ενάργεια** των κρίσεων.

Ενάργεια : Νοητική κατάσταση που δεν προσφέρει έγκυρη γνώση.

- **ΑΝΤΙΟΧΟΣ :** α) Αρχικά αδυναμία για τη γνώση της αλήθειας,
β) Αργότερα : Κριτήριο της λήθειας η συμφωνία των φιλοσόφων στα διάφορα ζητήματα.

ΠΥΡΡΩΝΙΣΤΕΣ

Αρνούνται να πάρουν θέση για οτιδήποτε, ακόμη και για το "αν ο άνθρωπος μπορεί να φτάσει στην αλήθεια".

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Για κάθε θέμα παρουσιάζονται
ισοδύναμες
αντίθετες απόψεις.

Ισοσθένεια
λόγων

Για το λόγο αυτό ο Πυρρωνιστής αρνείται να πάρει θέση : "επέχει"

ΕΠΟΧΗ

Έτσι ηρεμεί και αποκτά την ψυχική του γαλήνη.

ΑΤΑΡΑΞΙΑ

Αποφεύγεται έτσι η αντίφαση των Ακαδημαϊκών.

Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί

Αποσαφήνιση διαφορών – 2^η

Πηγή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟ

Peter Suber, *Professor of Philosophy, Department of Philosophy, Earlham College, Richmond, Indiana, USA*

<https://ekivolosblog.wordpress.com/tag/%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9/>

Εισαγωγή

- Οτιδήποτε είναι δυνατό κανείς να πιστέψει, κάποιος άλλος μπορεί να μη το πιστέψει· άλλος, πάλι, μπορεί να παραμείνει αβέβαιος ή αδιάφορος.
- Ο «σκεπτικισμός» κατέληξε να είναι ένας όρος που κλείνει μέσα του όλες αυτές τις διαφορετικές στάσεις. Σε μια δογματική κουλτούρα, ήταν φυσικό ο όρος να αποκτήσει σημασία μειωτική
- Κι όμως, για τους αρχαίους εφευρέτες του, τους Έλληνες Σκεπτικούς, ο «σκεπτικισμός» είχε μια ξεκάθαρη και ακριβή σημασία - κάθε άλλο παρά μειωτική.
- Συγκρινόμενος με μη σκεπτικιστικές φιλοσοφικές θέσεις, ο σκεπτικισμός είναι πολύ απλός. Ευκολονόητος, αν και συνήθως συγχέεται με πράγματα άσχετα μ' αυτόν.

- Λόγου χάρη, θρησκευτικός σκεπτικισμός δεν είναι η αθεΐα. Ούτε καν ο αγνωστικισμός. Κανένας γνήσιος Σκεπτικός δεν είναι αρνητικός ούτε απορριπτικός προς οποιαδήποτε θεωρία, οποιαδήποτε υπόθεση, οποιαδήποτε πελοίθηση.
- Αυτό είναι και το μόνο εμπόδιο στο να καταλάβουμε σωστά τον σκεπτικισμό: το ότι νομίζουμε πως ήδη ξέρουμε περί τίνος πρόκειται.
- Και για τους Σκεπτικούς, τούτη η αβάσιμη αξίωσή μας ότι κατέχουμε κάτι, είναι από μόνη της ένα από τα μεγαλύτερα αμαρτήματα, και ονομάζεται ποικιλοτρόπως: απερισκεψία, έπαρση, περηφάνεια, προπέτεια, δογματισμός, θράσος και αξιοκατάκριτη άγνοια.

- Για τους Έλληνες, «σκέψις» σήμαινε εξέταση, και ο Σκεπτικός ήταν ένας ερευνητής. Αυτό-αποκλήθηκαν Σκεπτικοί διότι η ουσία της θέσης τους δεν ήταν η αμφιβολία ή η άρνηση ή η απιστία, μα η συνεχής διερεύνηση.
- Λόγου χάρη, δεν πίστευαν ότι θεός υπάρχει πραγματικά, αλλά ούτε και το αρνούνταν. Ούτε υποστήριζαν – όπως οι αγνωστικιστές – ότι κανείς δεν θα μπορέσει ποτέ να μάθει με βεβαιότητα.
- Ο Σκεπτικός έλεγε: **«Προσωπικά, και προς το παρόν, δεν το γνωρίζω – προσπαθώ όμως να το διαπιστώσω»**
- Οι διαφορές ανάμεσα σ' ετούτη τη θέση και στην αθεΐα, τον αγνωστικισμό και την απλή αδιαφορία δεν έχουν αποτρέψει τη σύγχιση. Και οι τρεις συνιστώσες της δήλωσης του Σκεπτικού είναι σημαντικές:
- (α) Μιλά μόνο εξ ονόματος του και ομολογεί μόνο τη δική του άγνοια,
- (β) Μιλά μόνο για το παρόν και δεν ισχυρίζεται ότι η άγνοιά του είναι κάτι αναπόδραστο, και
- (γ) πάντα προσθέτει ότι παρά την -επί του παρόντος- άγνοιά του, ερευνά την αλήθεια πάνω στο ζήτημα. Δεν έχει εγκαταλείψει' είναι αισιόδοξος - τουλάχιστον, τρέφει ελπίδες- ή, τουλάχιστον, δεν το βάζει κάτω, δεν έχει καμφθεί.

Δύο τύποι σκεπτικών

- Ο Σέξτος Εμπειρικός στην πραγματικότητα μας παρουσιάζει δύο είδη Σκεπτικών:
- **Την κα Nescio («Δεν ξέρω»)** η οποία προβάλλει τους τρεις ισχυρισμούς της σε μια ειλικρινή προσπάθεια να περιγράψει τις συνθήκες της αναζήτησής της. Η ειλικρίνεια της Nescio στην αναζήτηση της γνώσης κάνει ώστε οι αποτυχίες της αναζήτησης να προκαλούν έκπληξη και απογοήτευση. Από εντιμότητα, περιγράφει την άγνοιά της, ελπίζει να την ξεπεράσει και την υπομένει με ταπεινοφροσύνη
- **Την κα Nesciam («Δεν θα μάθω»)** η οποία εκφέρει τους τρεις ισχυρισμούς περισσότερο σαν ένα πρόγραμμα που πρέπει να ακολουθήσει και να εκπληρώσει, αποφασισμένη να μηχανευτεί την άγνοια, μετατρέπει το ίδιο αποτέλεσμα σε ένα είδος επιτυχίας. Το κάνει με ένα είδος προγραμματικής επιμονής, ελπίζει να την διατηρήσει, και την βιώνει με ένα είδος υπερηφάνειας.
- Η Nescio ίσως να μην επιτύχει να βρει αυτό που πρόθυμα θα ονόμαζε αλήθεια· ή μπορεί και να επιτύχει. Αν αποτύχει, θα συνεχίσει να ψάχνει: αυτό εννοούμε όταν λέμε Σκεπτικός -στην κυριολεξία, ερευνητής. Αν επιτύχει, θα πάψει να δηλώνει άγνοια προβάλλοντας τους τρεις ισχυρισμούς, θα πάψει να είναι Σκεπτική, και θα αποφανθεί ότι το τάδε πράγμα είναι οριστικά αληθινό.

Κίνητρο του σκεπτικού

- Παραδοσιακά θεωρήθηκε σημαντική η γνώση της αλήθειας, γιατί η αληθινή γνώση, ή τουλάχιστον η πεποίθηση που βασίζεται στην αλήθεια, είναι ένας αναγκαίος όρος για
 - την ευτυχία,
 - την ικανοποίηση,
 - την αρετή,
 - τη δικαιοσύνη,
 - τη σοφία,
 - τη μακαριότητα,
 - τη σωτηρία,
 - ή για οτιδήποτε έχει θεωρηθεί ως υπέρτατος σκοπός και τέλεια εκπλήρωση της ζωής.

Πύρρων

- Ο Πύρρων υπήρξε μάρτυρας του κατακερματισμού της φιλοσοφίας σε πολλές αντιμαχόμενες σχολές.
- Γνώρισε από κοντά τα καινοφανή για τους Έλληνες ανατολίτικα έθιμα - ολωσδιόλου διαφορετικά από τα ελληνικά αλλά επίσης πολιτισμένα και αλληλένδετα με μια στοχαστική φιλοσοφική παράδοση.
- Υπήρξε μάρτυρας του κοινωνικού και πολιτικού χάους, του πολέμου και της διαμάχης που ακολούθησαν το θάνατο και τη διαδοχή του Αλέξανδρου.

- Ο Πύρρων ξεκίνησε μαθητής των Στωικών, που δίδασκαν ότι η ψυχική γαλήνη ήταν ο υπέρτατος σκοπός στη ζωή και ότι χρειάζεται γνώση της αλήθειας για να επιτευχθεί και να διατηρηθεί τούτος ο σκοπός.
- Ο Πύρρων συνεπώς αναζητούσε την αλήθεια.
- Άκουσε όμως τους Στωικούς να λένε πως το τάδε πράγμα ήταν αληθές, τους Πυθαγόρειους να λένε πως κάτι άλλο ήταν αληθές, και τους Ατομικούς φυσικούς φιλοσόφους πάλι κάποιο άλλο. Άκουσε πολλές εκδοχές της πλατωνικής και αριστοτελικής αλήθειας. Άκουσε διαφωνίες μεταξύ των μαθητών του Αναξαγόρα, του Ηράκλειτου, του Παρμενίδη, του Εμπεδοκλή, του Πρωταγόρα. Για κάθε φιλοσοφικό ζήτημα άκουσε να αντικρούεται η στωική θεωρία από μια ντουζίνα άλλες θεωρίες, που επίσης διέφεραν όλες μεταξύ τους.
- Και το χειρότερο απ' όλα: κάθε μία είχε επιχειρήματα και αποδείξεις, που στήριζαν τη δική της άποψη και ανέτρεπαν και αναιρούσαν τις απόψεις των αντιπάλων της.
- Για τον Πύρρωνα, αυτό παραπήγαινε. Τα παράτησε απεγνωσμένος και παραδέχτηκε ότι δεν μπορούσε να επιλέξει ανάμεσα σ' αυτές τις θεωρίες και ότι δεν γνώριζε ποια έλεγε την αλήθεια.
- Ανακάλυψε ότι με την ομολογία της άγνοιάς του γαλήνευσε ο νους του! Κατά μία ειρωνεία της ιστορίας, πέτυχε το σκοπό όλων των Στωικών παραιτούμενος και αντιστρέφοντας τη μέθοδό τους. Βρήκε την γαλήνη της ψυχής ομολογώντας έντιμα την άγνοιά του

- Ο Πύρρων μπορεί να είχε πετύχει την ψυχική ηρεμία αναπάντεχα, ως συνέπεια του ότι ομολόγησε την άγνοιά του, όμως άλλοι το είδαν αυτό ως μια πνευματική αγωγή που θα μπορούσε κανείς να μιμηθεί.
- Η Nescio (δεν ξέρω) μπορεί να αναζητά τη γνώση αλλά να βρίσκει την άγνοια και την ψυχική γαλήνη μέσω της αποτυχίας.
- Η Nesciam (δεν ξέρω) φαίνεται ότι παρακινείται να ακολουθήσει τα ίχνη του Πύρρωνα από την ανάποδη, δηλαδή χωρίς το στοιχείο της έκπληξης. Η Nesciam (δεν θα μάθω) αναζητά τη γαλήνη μέσω της επίτευξης της άγνοιας. Έτσι η αποφυγή του δογματισμού γίνεται ένα πρόγραμμα (εκ των προτέρων δεδομένο), όχι μια αποτυχία στην πορεία προς τη γνώση.

- Ο Πύρρων ήξερε πως η άγνοια που ομολόγησε στον εαυτό του ήταν πολύ διαφορετική από την άγνοια που έχουν τα παιδιά, οι σκύλοι και οι πέτρες.
- Ήταν **άγνοια εν γνώσει**. Ήταν το αποτέλεσμα της ευφυΐας και έρευνας ενός πνεύματος που προσπαθεί να μάθει και που αποτυγχάνει, ενός λόγου που θέτει ερωτήματα στον εαυτό του τα οποία δεν μπορεί να απαντήσει.
- Ήταν μια αναγνώριση των ορίων του και του εαυτού του, που έγινε με κόπο δεν ήταν η στείρα άγνοια που ποτέ δεν προσπάθησε να ξεπεράσει τον εαυτό της.
- Από τότε που ο Σωκράτης δίδαξε ότι όλη η σοφία του ήταν η γνώση της άγνοιάς του, οι Σκεπτικοί αξιολόγησαν την εν γνώσει άγνοια ως το πρώτο βήμα στις έντιμες έρευνες με σκοπό την αλήθεια.

Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί – Βασικές Διαφορές (1^η)

- Ο Σέξτος αρχίζει λέγοντας ότι το φυσικό αποτέλεσμα κάθε έρευνας για την οποιαδήποτε αλήθεια είναι:
 - ο ερευνητής ισχυρίζεται ότι την έχει ανακαλύψει
 - είτε ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί να ανακαλυφθεί από κανέναν
 - είτε ισχυρίζεται ότι προσωπικά έχει αποτύχει μέχρι τώρα να την ανακαλύψει και συνεχίζει την αναζήτηση.
- Αυτός που ισχυρίζεται ότι βρήκε κάποια αλήθεια ονομάζεται δογματικός· αυτός που αρνείται ότι μπορεί να την ανακαλύψει κανείς ονομάζεται Ακαδημεικός σκεπτικός· και ο γνήσιος ή Πυρρώνειος σκεπτικός είναι αυτός που συνεχίζει την αναζήτηση.

- Σύμφωνα με τη δεύτερη θέση (των Ακαδημεικών), τουλάχιστον κάποιες αλήθειες είναι τελείως αδύνατο να τις γνωρίσουμε εμείς οι άνθρωποι.
- Οι Ακαδημεικοί σκεπτικοί ονομάστηκαν έτσι επειδή ανήκαν στην πλατωνική Ακαδημία, η οποία σταδιακά υιοθέτησε αυτή την άποψη, μετά το θάνατο του Πλάτωνα.
- Οι γνήσιοι ή Πυρρώνειοι σκεπτικοί δεν είναι Ακαδημεικοί σκεπτικοί. Οι Πυρρώνειοι σκεπτικοί δεν αρνούνται ότι η γνώση είναι δυνατή, στην πραγματικότητα, ελπίζουν ότι είναι δυνατή.
- Οι Ακαδημεικοί αρνούνται με έμφαση, και κάποιες φορές δογματικά, ότι η γνώση είναι εφικτή πράγμα που τους καθιστά ευάλωτους στην εξής ανταπάντηση: «Γνωρίζετε ότι η γνώση είναι ανέφικτη; Ή δεν μπορείτε να το γνωρίζετε αυτό, ή κάποια γνώση είναι εφικτή».
- Τούτη η ανταπάντηση και οι παραλλαγές της είναι η πιο συνηθισμένη αντίρρηση του δογματισμού στο σκεπτικισμό. Ισχύει, όμως, για πολύ λίγους Ακαδημεικούς σκεπτικούς και για κανέναν απολύτως Πυρρώνειο.

- Οι Ακαδημεικοί σκεπτικοί είχαν υπ' όψη τους τούτες τις ενστάσεις και δεν ήσαν μήτε θρασεείς μήτε ανόητοι ώστε να παίζουν μ' αυτές ανυπεράσπιστοι.
- Μερικοί -σε συμφωνία με τον Κικέρωνα-, ισχυρίζονταν ότι καμία γνώση δεν είναι δυνατή εκτός απ' αυτή τη μοναδική αλήθεια ότι καμιά άλλη γνώση δεν είναι δυνατή. Τούτη η εξαίρεση μπορεί να είναι δύσκολο να στηριχτεί' τουλάχιστον όμως, το να την υποστηρίζεις δεν φαίνεται να είναι αντιφατικό.
- Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι αρκετή γνώση είναι εφικτή, δυστυχώς όμως, η τεράστια σφαίρα αυτών που δεν μπορούμε να γνωρίσουμε περικλείει όλα τα πραγματικά σημαντικά ζητήματα, όπως η φύση των ανθρώπινων όντων και η ψυχή, οι θεοί, η αλλαγή, η πραγματικότητα, η ελευθερία, η αθανασία, το γιατί βρισκόμαστε εδώ και τι θα 'πρεπε να κάνουμε.

Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί – Βασικές Διαφορές (2^η)

- Μια δεύτερη μεγάλη διαφορά μεταξύ των Πυρρώνειων και των Ακαδημεικών είναι ότι οι τελευταίοι δέχονται την άποψη που ονομάστηκε «**πιθανοκρατία**». Ο Ακαδημεικός επιτρέπει στον εαυτό του να πει ότι κάποιες προτάσεις, αν και «δεν το γνωρίζουμε», είναι «πιο πειστικές» (πιθαναί) από τις αντίθετές τους, ενώ ο Πυρρώνειος δεν αποδέχεται την πιθανοκρατία. (I.222, 1.226 κ.ε., 1.231).
- Ο Σέξτος αντιπαραθέτει τον πυρρώνειο και τον ακαδημαϊκό σκεπτικισμό στα χωρία 1.3, I.193 > I.200, I.220-235, ειδικότερα στο 1.226.
- Αν λέμε ότι η Nesciam (δεν θα μάθω) είναι πιο κοντά στον ακαδημαϊκό σκεπτικισμό απ' ό,τι στον πυρρώνειο, είναι μόνο γιατί αποφασίσαμε ότι η Nescio (δεν ξέρω) θα είναι το πυρρώνειο μοντέλο μας.

Δογματισμός

- Σημαντικός όρος προς διευκρίνιση είναι ο δογματισμός, το αντίθετο του σκεπτικισμού. Προέρχεται από τη λέξη «δόγμα» -που σημαίνει γνώμη, πεποίθηση, θεωρία, έννοια, απόφαση, κρίση ή δημόσιο θέσπισμα.
- Ο δογματικός είναι βέβαιος ότι η γνώση είναι εφικτή, γιατί είναι βέβαιος ότι κατέχει κάποια γνώση.
- Κάποιος παραμένει δογματικός ακόμη κι αν δεν είναι βέβαιος, αλλά συνεχίζει να υποστηρίζει ότι κάποια πράγματα αληθεύουν, είτε από προαίσθημα είτε από διαίσθηση είτε από μια αφθονία ενδείξεων είτε από μυστικιστική παρόρμηση είτε από κραυγαλέα προκατάληψη είτε από βλακεία είτε από κεκτημένη ταχύτητα.
- Για να είναι δογματικός ένας στοχαστής, απλώς δεν χρειάζεται να πιστεύει ότι η γνώση προϋποθέτει την απόλυτη βεβαιότητα ή ότι οι περί της αλήθειας ισχυρισμοί προϋποθέτουν τη γνώση. Δεν χρειάζεται επίσης να πιστεύει, όπως ο Χέγκελ, ότι τα πάντα μπορούν να γίνουν γνωστά, μπορεί απλώς να πιστεύει, όπως ο Χιουμ και ο Καντ, ότι σχετικά πολύ λίγα πράγματα μπορούν να γίνουν γνωστά, και να παραμένει δογματικός.
- Ο δογματικός δεν χρειάζεται να είναι ερευνητής, μπορεί να έχει αποκτήσει τις πεποιθήσεις του από οποιαδήποτε πηγή, χωρίς καμιά απολύτως έρευνα. Έτσι, δογματικός είναι όποιος έχει οποιαδήποτε πεποίθηση.
- Για τον Σέξτο δογματικός είναι όποιος πρόθυμα υποστηρίζει ότι τουλάχιστον μια πρόταση αληθεύει (I.223).

- Για να αποσαφηνίσουμε ακόμη περισσότερο τον όρο δογματικός, θα πρέπει να έχουμε υπ' όψη ότι σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας σχεδόν όλοι οι μεγάλοι προπαγανδιστές, υποκινητές, κοινωνικοί μεταρρυθμιστές και μάρτυρες υπήρξαν μ' έναν ακραίο τρόπο δογματικοί.
- Αυτό είναι αλήθεια, ακόμη κι αν ένα μεγάλο μέρος της επίδρασης που άσκησαν προήλθε από τα ανατρεπτικά ερωτήματα ή τις αμφισβητήσεις τους.
- Στη σκηνή της παγκόσμιας ιστορίας, ο Σωκράτης είναι μια έξοχη αλλά σπάνια περίπτωση, που όλη σχεδόν η επίδρασή του οφειλόταν σε μια σκεπτική ιδιοσυγκρασία.
- Αλλά πριν επικρίνουμε το σκεπτικισμό για σχετική αδράνεια, θα πρέπει να καταλάβουμε ότι οι Σκεπτικοί μπορούν και αυτοί να δρουν (όπως θα δούμε), και θα πρέπει επίσης να θυμόμαστε ότι η κριτική αμφισβήτηση είναι μια δύναμη στην ιστορία εξίσου ισχυρή με την στρατιωτική δράση· και τέλος θα πρέπει να ανιχνεύσουμε την μακρά ιστορία των καλών και κακών αποτελεσμάτων που επέφεραν στον κόσμο οι δογματικοί.

Η «εν γνώσει άγνοια» και η ψυχική γαλήνη

- Θα πρέπει ίσως να πιστέψουμε τους αρχαίους, ότι η «εν γνώσει άγνοια» τούς οδηγούσε σε μια βαθιά ψυχική γαλήνη.
- Δεν συνέβη το ίδιο και με τους μοντέρνους. Κάτι έχει αλλάξει στην κουλτούρα μας, και αυτή η ριζοσπαστική «εν γνώσει άγνοια» έχει οδηγήσει τους σύγχρονους στοχαστές - τουλάχιστον από τον Πασκάλ, από τον 17^ο αι. και μετά - στην απελπισία.
- Απ' όλες τις αλλαγές που σημειώθηκαν στο πνεύμα των καιρών, μια από τις πιο ενδεικτικές είναι το ότι η αβεβαιότητα των πραγμάτων, με την οποία ασχολούνται οι Σκεπτικοί, δεν είναι πια ένα θέμα απλής μελέτης, αλλά αιτία για θρήνο.
- Σήμερα, κανείς δεν εφησυχάζει στην αβεβαιότητα. Αντί για αταραξία, η αβεβαιότητα φέρνει ανησυχία· αντί για γαλήνη, αμηχανία· δεν είναι κάθαρση αλλά ατέλεια.

Πυρρώνειοι & Ακαδημεικοί – Λεπτές «αποχρώσεις»

- Μπορεί για μας να είναι προφανές ότι χρησιμοποιώντας τους «τρόπους» αμείλικτα θα είναι σε θέση να γκρεμίσει την βεβαιότητα οποιασδήποτε θεωρίας. Όμως δεν είναι προφανές για τον ίδιο. Μόνο ένας Ακαδημεικός σκεπτικός θα κοιτάξει τους τρόπους και το ιστορικό της προσπάθειας μας να κατανοήσουμε τη φύση των πραγμάτων και θα πει εκ των προτέρων ότι όλες οι θεωρίες θα είναι τρωτές, και ότι τίποτα δεν είναι βέβαιο εκτός από τ' ότι τίποτα δεν είναι βέβαιο.
- Ένα μέρος του προβλήματος δημοσίων σχέσεων του Πυρρώνειου είναι ότι εμείς οι δογματικοί τείνουμε να πιστεύουμε ότι κατά βάθος ο Πυρρώνειος είναι ένας Ακαδημεικός σκεπτικός που αρνείται ότι θα αποκτήσουμε ποτέ οποιαδήποτε βεβαιότητα πέρα από τη βεβαιότητα ότι τίποτα δεν είναι βέβαιο.
- Όμως ο έντιμος Πυρρώνειος δεν είναι Ακαδημεικός σκεπτικός. Δεν θα βεβαιώσει ότι οι «τρόποι» μπορούν να καταστήσουν όλες τις θεωρίες ισοσκελείς και αβέβαιες. Εφ' όσον δεν έχει εξετάσει όλες τις θεωρίες, η εντιμότητά του τον περιορίζει να συζητά μόνον εκείνες που έχει εξετάσει (I.198-99, I-200, I.202-03, I.208), και συνεχίζει να ερευνά.
- Έτσι είναι πιο αισιόδοξος από μας που βγάζουμε αυθαίρετα συμπεράσματα για λογαριασμό του.
- Όμως είναι επίσης πολύ απαισιόδοξος ως προς το ενδεχόμενο να αποδειχτεί με απόλυτη βεβαιότητα οποιαδήποτε θεωρία.
- Αυτή η απαισιοδοξία του έντιμου Πυρρώνειου που δεν έχει γίνει Ακαδημεικός σκεπτικός, δεν θα μετριαστεί με περιστασιακές ανακαλύψεις, αλλά ούτε και θα σημάνει το τέλος της έρευνας.

- Αυτοί οι προβληματισμοί δείχνουν ότι μπορεί να υπάρχουν και έντιμοι Ακαδημεικοί σκεπτικοί: Ο Πυρρώνειος, μολονότι γίνεται απαισιόδοξος, ερευνώντας μια ζωή, κρατά πάντα την πόρτα ανοιχτή και δεν το αποκλείει, αύριο, με καινούρια μέσα, να αποκτήσει μία απόλυτη βεβαιότητα.
- Ο Ακαδημεικός σκεπτικός σπανιότατα είναι ο απλοϊκός αμφισβητίας ο οποίος θα πρέπει να το ξανασκεφτεί και να γίνει Πυρρώνειος.
- Ακαδημεικοί είναι εκείνοι που παραδέχονται ότι η απαισιοδοξία τους για το ότι θα βρουν ποτέ την βεβαιότητα έχει σβήσει κάθε τους ελπίδα.
- Εκείνοι που νομίζουν πως ο Πυρρώνειος είναι στην πραγματικότητα και μυστικά ένας Ακαδημεικός σκεπτικός, δεν θέλουν να παραδεχθούν ότι η πνευματική εντιμότητα, η ταπεινότητα, και η απροθυμία να γενικεύουμε απερίσκεπτα είναι δυνατό να κυριαρχήσουν πάνω σε όλες τις άλλες κλίσεις του ανθρώπινου όντος.
- Μπορεί να έχουν δίκιο· πάντως ένας Σκεπτικός θα μπορούσε εύκολα να αναστείλει την κρίση του πάνω σ' αυτή την ψυχολογική θεωρία και η έντιμη αναζήτηση της αλήθειας -της επιστητής αλήθειας-, ίσως να απαιτεί από εμάς να κάνουμε το ίδιο.

Ο σκεπτικισμός ως προετοιμασία

- Η προσεκτική χρήση του σκεπτικισμού, που έχει σκοπό να εξαγνίσει και να βελτιώσει ή να θεμελιώσει κάποιο δογματισμό ονομάζεται συχνά μεθοδολογικός σκεπτικισμός.
- Για τον Joseph Glanvill και τον W.K. Clifford ο σκεπτικισμός είναι η προετοιμασία για επιστήμη.
- Για τον Hegel είναι η προετοιμασία για τη μετάβαση από ένα ανεπαρκές δόγμα σε κάποιο πιο επαρκές (πάλι, ωστόσο, ανεπαρκές).
- Για τον Καντ, βοηθά τις δογματικές μεθόδους να βρίσκουν λύσεις σε προβλήματα.
- Για πολλούς σχολιαστές (και συμμάχους) του Σωκράτη ο σκεπτικισμός είναι προετοιμασία για κάθε αλλαγή και πρόοδο, για τον προσωπικό διαφωτισμό και την κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική και επιστημονική ελευθέρωση.
- Για ανθρώπους όπως ο Μπέρτραντ Ράσελ, είναι προετοιμασία για το -πάντα χρήσιμο- καθαρό μυαλό και την απροκατάληπτη κρίση.
- Αυτοί οι άνθρωποι θα 'πρεπε να ερωτηθούν: πώς εγκαταλείπει κανείς το σκεπτικισμό, άπαξ και τον ενστερνιστεί; Δε νομίζω ότι ο σκεπτικισμός θα ξεσκεπάσει μια βεβαιότητα που θα τον μπερδέψει και θα τον υποχρεώσει να γίνει δογματισμός. Και οι καταφυγές στην πίστη για λόγους ψυχολογικούς είναι αδύναμες, όσο ο Σκεπτικός είναι σε εγρήγορση
- η Nescio (δεν ξέρω) -έστω και απρόθυμα- πάντα θα βρίσκει επιχειρήματα για να αναστείλει την κρίση της όταν πάνω σ' ένα ζήτημα δεν υπάρχει τέλεια βεβαιότητα. Άλλωστε για τον Σκεπτικό είναι ανεντιμότητα να παρατήρει το σκεπτικισμό προτού ή χωρίς να βρει την βεβαιότητα.

Αντιρρήσεις -1^η

(η απόλυτη βεβαιότητα άχρηστη για την ζωή)

- Πολλοί δογματικοί αρέσκονται να υπογραμμίζουν ότι αυτή η αλάθητη, η αμετάκλητη, η μη επιδεκτική βελτίωσης, η τελειωτική απόλυτη βεβαιότητα -η μόνη που θα μπορούσε να αποδεχθεί ο Σκεπτικός-, είναι άχρηστη για τους σκοπούς της έρευνας, της σκέψης, της δράσης και της ζωής· ότι η αμφιβολία έχει φονικές ικανότητες πέραν του αναγκαίου. Η αβεβαιότητα είναι θέμα βαθμού, η ακραία αβεβαιότητα θα ήταν εξουθενωτική, όμως είμαστε σε θέση να αποκτήσουμε επαρκή βεβαιότητα ώστε να δρούμε με αυτοπεποίθηση και να ανταποκρινόμαστε σ' όλες τις ανάγκες που προκύπτουν στην πράξη.
- Και μόνο το ότι ζήσαμε μέχρι εδώ με αυτή τη σχετική επιτυχία και χωρίς την απόλυτη βεβαιότητα που αναζητά ο Σκεπτικός, είναι ένα σημάδι που δείχνει ότι οι δογματικοί έχουν δίκιο σ' αυτό.
- Όμως είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ότι αυτή η θέση παραχωρεί τα πάντα στον Σκεπτικό. Με κανένα τρόπο δεν αποτελεί ανατροπή του σκεπτικισμού. Ο δογματικός εδώ αποδέχεται και επικυρώνει όλα τα ερωτήματα του Σκεπτικού, και προσθέτει μόνο ένα μικρό: «Και λοιπόν;»
- Η απάντηση της Nescio (δεν ξέρω) στο «και λοιπόν;» είναι χαρακτηριστική. Λέει: «Μπορεί εσένα μια μικρή ή μεγάλη αβεβαιότητα να σε αφήνει ικανοποιημένο, εμένα όμως όχι. Ακόμη κι αν μπορούμε και οι δυο να ζήσουμε πετυχημένες ζωές χωρίς την πλήρη βεβαιότητα, εγώ ποτέ δεν ισχυρίστηκα ότι η αβεβαιότητα στέκεται εμπόδιο σ' αυτό. Ένα μόνο πράγμα εμποδίζει η αβεβαιότητα, αν είμαστε έντιμοι με τον εαυτό μας: τον οποιονδήποτε ισχυρισμό μας ότι γνωρίζουμε ότι αληθεύει κάποια δεδομένη ιδέα. Γιατί αυτό ακριβώς είναι το αβέβαιο».

- Με δυο λόγια, ο δογματικός μπορεί να οδηγήσει το Σκεπτικό να παραδεχθεί ότι η πλήρης βεβαιότητα δεν είναι αναγκαία στη ζωή, αρκεί να γίνει επίσης παραδεκτό ότι η βεβαιότητα είναι αναγκαία όταν θέλουμε να ισχυριστούμε ότι κατέχουμε κάποια γνώση.
- Πολλοί δογματικοί προσπάθησαν να παρεκτρέψουν την σκεπτική πρόκληση υποστηρίζοντας ότι μπορεί κάποιος να 'ναι σωστός στην κρίση του, ακόμη κι αν του λείπει η πλήρης βεβαιότητα.
- Όμως οι Σκεπτικοί ουσιαστικά το παραδέχονται αυτό, όταν ομολογούν ότι δεν αποκλείεται να έχουν αναστείλει την κρίση τους πάνω σε πολλές αλήθειες, μόνο και μόνο επειδή δεν ήταν απόλυτα βέβαιοι.
- Αντίθετα, ο δογματικός είναι υποχρεωμένος να εξηγήσει με επιχειρήματα για ποιο λόγο η αναζήτηση της αλήθειας δεν χρειάζεται να μετατραπεί -όπως τη μετατρέπει ο Σκεπτικός- σε αναζήτηση της τέλει βεβαιότητας.
-

Αντιρρήσεις – 2^η (μπορεί να δρά ο σκεπτικός;)

- Μερικοί δογματικοί προχωρούν πιο πέρα από το «και λοιπόν;» στην αντιπαράθεσή τους με τον σκεπτικισμό, και λένε πως μια επιτυχημένη ζωή, ακόμη και με τη βιολογική έννοια, δεν είναι δυνατή χωρίς κάποια σταθερή πίστη στην αλήθεια μερικών ιδεών.
- Εδώ πρέπει να κάνουμε πιο ξεκάθαρη τη διάκριση μεταξύ βεβαιότητας και σιγουριάς -όρους που έχουμε χρησιμοποιήσει.
- Η βεβαιότητα θα ήταν το αποτέλεσμα μιας αλάνθαστης και τελειωτικής απόδειξης. Εμπεριέχει την έννοια του μη επιδεχόμενου διόρθωση, την έννοια του αμετάκλητου και της αναγκαιότητας.
- Ενώ η σιγουριά δεν είναι παρά η ψυχολογική κατάσταση κάποιου που είναι πεπεισμένος ή δεν έχει αμφιβολίες ή επιφυλάξεις. Σχεδόν εξ ορισμού, η σιγουριά μπορεί να είναι εσφαλμένη, αλλά η βεβαιότητα πρέπει υποχρεωτικά να αληθεύει.
- Η βεβαιότητα ανήκει στην κατηγορία του «όλα ή τίποτα»· μια θεωρία είναι εδραιωμένη με βεβαιότητα ή δεν είναι. Η σιγουριά ανήκει στην κατηγορία του «λίγο ως πολύ»· οι θεωρίες μπορεί να εμπνέουν στους οπαδούς διαφόρων βαθμών «σιγουριές». Η βεβαιότητα έχει να κάνει με προτάσεις και αποδείξεις, ενώ η σιγουριά έχει να κάνει με πρόσωπα.

- Οι περισσότεροι δογματικοί, ενώ δεν αποκλείεται να συμφωνήσουν με τον σκεπτικό ότι η απόλυτη βεβαιότητα δεν είναι αναγκαία στη ζωή, θα επιμείνουν ότι η σιγουριά είναι αναγκαία. Για να το πούμε πιο απλά, η αποδείξιμη γνώση μπορεί να μην είναι αναγκαία για να ζήσουμε, όμως οι σταθερές πεποιθήσεις ίσως είναι αναγκαίες.
- Η Nescio (δεν ξέρω) επιτρέπει στον εαυτό της να συγκατατεθεί σ' εκείνα τα πράγματα που τα δέχεται ακούσια. Δεν έχει άλλη επιλογή. Το ότι τα φαινόμενα φαίνονται, είναι κάτι που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, λένε οι Σκεπτικοί. Συγκατατίθεσαι υποχρεωτικά, σύμφωνα με τον Σέξτο (1.193· πρβλ. I.13,1.19,1-22,1.230). Τι βρίσκεται, εντούτοις, πίσω ή πέρα ή κάτω από τα φαινόμενα; Τι τα δημιουργεί;
- Πώς πρέπει να είναι ο κόσμος για να φαίνεται έτσι; Ποια είναι η φύση των φαινομένων και του φαίνεσθαι; Όλα τούτα τα ερωτήματα είναι ανοιχτά προς συζήτηση και ο Σκεπτικός αναστέλλει την κρίση του πάνω στις προτεινόμενες απαντήσεις. Θα παραδεχτεί ότι βλέπει, ακούει, μυρίζει, αγγίζει και γεύεται, και είναι επίσης πρόθυμος να περιγράψει αυτές τις αισθήσεις όπως τις βιώνει επί του παρόντος. Αλλά όλες οι θεωρίες ή υποθέσεις περί των άδηλων -δηλαδή για το τι βρίσκεται πίσω από τα φαινόμενα ή για το τι δεν φαίνεται-, είναι ευάλωτες στους «τρόπους» και στην ισοσθένεια με μια αντίθετη θεωρία.

Ο τετραμερής κανόνας

- Ο Σέξτος περιγράφει τον κοινό τρόπο ζωής που ακολουθούν οι Σκεπτικοί ως τετραμερή (I.23,1. 237). Ο Σκεπτικός επιτρέπει στον εαυτό του να καθοδηγείται από
 - (1) τις δυνάμεις της φύσης,
 - (2) από τα πάθη (αισθήματα)· και τα δύο βρίσκονται πέρα από τον έλεγχό του
 - (3) από παραδοσιακούς νόμους και έθιμα του τόπου του, και
 - (4) από την συσσωρευμένη πρακτική σοφία για το πώς μπορούν να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι.
- Ακολουθώντας έναν από τους τέσσερις αυτούς οδηγούς, «ακολουθούμε τα φαινόμενα» και αποφεύγουμε το δογματισμό.
- Οπότε, δεν είναι δογματικό
 - (1) το να αισθάνεσαι με τις αισθήσεις ή να κάνεις σκέψεις,
 - (2) το να νιώθεις πείνα και να αντιδράς στο αίσθημα της πείνας τρώγοντας,
 - (3) το να μη κάνεις έρωτα με τα αδέρφια σου, ίσως ακόμη και το να πηγαίνεις στην εκκλησία της γειτονιάς, και
 - (4) το να πίνεις νερό από ποτήρι, αντί να προσλάβεις έναν υπηρέτη για να σου στύβει ένα μουσκεμένο πανί στο στόμα.

Επίλογος

- Για προφανείς λόγους, ο σκεπτικισμός δεν είναι τόσο μια θεωρία ή ένα σύστημα αλλά περισσότερο είναι τρόπος ζωής.
- Ο Σέξτος το ονομάζει *άγωγή* (I.4, I.209, 1.212, I.232, 1.235). Επομένως, η βιωσιμότητα του από ψυχολογικής πλευράς είναι το ίδιο σημαντική όσο η λογική του συνοχή.
- Νομίζω ότι ο ριζοσπαστικός ή πυρρώνειος σκεπτικισμός -όπως και το αίσθημα της πλήρους απόγνωσης-, είναι εφικτός, τουλάχιστον κατά διαστήματα. Όμως σε κάθε περίπτωση πιστεύω πως ακόμη και αν ο πυρρώνειος σκεπτικισμός είναι ψυχολογικά αδύνατος, ακόμη και αν ποτέ δεν εφαρμόστηκε από κανέναν με τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο, εντούτοις ο μύθος του ριζοσπάστη Σκεπτικού είναι το ίδιο πολύτιμος όσο θα ήταν το υπαρκτό παράδειγμά του.
- Γιατί ο μύθος του Πυρρώνειου σκεπτικού είναι ο μύθος του ανελέητου ερευνητή που σεβάστηκε την πνευματική εντιμότητα, που ερεύνησε όλα τα ενδεχόμενα και τις εκδοχές χωρίς προκατάληψη, που αφήφησε την αυθεντία ή τη σεβασμιότητα των πίστεων (ή των πιστών) και εξέτασε τα πάντα -τις μαρτυρίες τους, τις βάσεις, την επιχειρηματολογία που τα στηρίζει.
- Μπορεί, η λευκότητα με την οποία ξεκινά να προκαθορίζει ότι το μόνο που θα βρει θα' ναι λευκότητα. Όμως αν δεν χάνουμε από τα μάτια την εικόνα ενός τέτοιου ερευνητή, τότε, στις δικές μας έρευνες, θα έχουμε κάποιον να μας υπενθυμίζει να κρατηθούμε μακριά από τη προπέτεια, την έλαρση και την ανεντιμότητα. Και τούτη η υπενθύμιση είναι επείγουσα, είτε είναι δυνατός ο ριζοσπαστικός σκεπτικισμός είτε όχι.

- **Ο Σκεπτικός μάς προκαλεί**
 - να εξαγνίσουμε τις πεποιθήσεις και τις έρευνες μας από προκαταλήψεις και προτιμήσεις, από τις επιπόλαιες συμμαχίες και τις τυχαίες και συμπτωματικές κληρονομιές
 - να ξεπεράσουμε την προκατάληψη (κυριολεκτικά, προκατάληψη: το να «γνωρίζουμε προτού ερευνήσουμε»)
 - να εξετάσουμε όλες τις εκδοχές και δυνατότητες με ενδιαφέρον, κατανόηση και κριτική προσοχή και
 - να αγαπούμε πιστά την αλήθεια, για να γλυτώσουμε από την αγκαλιά του ψεύδους.

- Η απειλή του Σκεπτικού ενάντια στο δογματισμό είναι πραγματική.
- Εμείς με τις πεποιθήσεις μας δεν μπορούμε να πούμε στην Nescio (δεν ξέρω) ότι η προσωπική της αποτυχία να βρει μέχρι τώρα την αλήθεια είναι δικό της πρόβλημα.
- Είναι και δικό μας πρόβλημα, γιατί εκείνη έχει δει τις πεποιθήσεις μας και τις έχει βρει ελλειείς.
- Υπάρχουν τρόποι να διατηρήσουμε τις όποιες πεποιθήσεις μας, χωρίς την πλήρη βεβαιότητα. Αλλά δεν υπάρχουν έντιμοι τρόποι χωρίς κριτική έρευνα.
- Το να δεχόμαστε ότι μπορεί να κάνουμε λάθος, το να είμαστε σεμνοί και χωρίς έπαρση ως προς τις πεποιθήσεις μας, το να διακρίνεται η όποια δέσμευσή μας από συνεχή έρευνα και δεκτικότητα, είναι το ελάχιστο μάθημα του σκεπτικισμού.

- Όσο για τα υπόλοιπα, ακόμη κι αν διατηρούμε ελπίδες περί επιστητού της αλήθειας, καλύτερα να ρωτάμε πώς θα αντεπεξέλθουμε στην αβεβαιότητα δίχως να την έχουμε πλήρως νικήσει· γιατί αυτή, καθώς φαίνεται, είναι η μοίρα μας.

«Αδοξάστως Βιούμεν»

Δόξα

Δόξα = προσμονή, γνώμη, παραδοχή, άποψη (αλλά και φήμη, υπόληψη, κλπ)
(Λεξικό Μπαμπινιώτη)

δόξα

ΕΤΥΜ. αρχ. < *δόκ-σα, θ. που απαντά στο ρ. δοκῶ (-έω) «σκέφτομαι, νομίζω», για το οποίο βλ.λ. δοκούν. ΣΧΟΛΙΟ λ. δέχομαι, παράδοξος.

ΣΗΜΑΣ. αρχική σημ. «αυτό που αναμένει κανείς, προσμονή» (πβ. Ηροδ. Ίστ. 1.79: ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε) → αρχ. σημ. «γνώμη, παραδοχή – άποψη» (φρ. κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν «κατά τη γνώμη μου»· αντιδιαστέλλεται προς το ουσ. ἐπιστήμη) → αρχ. σημ. «φήμη, υπόληψη» (φρ. ἀγαθὴ / κακὴ δόξα· γενικεύθηκε στην αττ. πεζογραφία π σημ. «καλή φήμη, καλό όνομα») → ελνστ. σημ. (για τον Θεό) «μεγαλειότητα» (Π.Δ. Έξοδ. 24.16: καὶ κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ). ΣΧΟΛΙΟ λ. ορθόδοξος.

ΕΤΥΜ. ΠΕΔΙΟ

δοξάζω < αρχ. δοξ-άζω [ήδη στον Αισχύλο, 6ος / 5ος αι. π.Χ., πβ. Χοηφ. 844: πῶς ταῦτ' ἀληθῆ καὶ

βλέποντα δοξάσω;], αρχική σημ. «πιστεύω, εκφέρω γνώμη» → ήδη αρχ. σημ. «μεγαλύνω» (πβ. Θουκ. Ίστ. 3.45.7: μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι αὐτὸν ἐδόξασεν).

Πως σχετίζεται η σκεπτική προσέγγιση με την ζωή-τον βίο («αδοξάστως βιούμεν»)

- Στόχος του ανθρώπινου βίου είναι η ευδαιμονία
- Η ευδαιμονία επιτυγχάνεται μέσω της «αταραξίας» της ψυχής
- Ατάραχος είναι αυτός που δεν βασανίζεται από ερωτήματα στα οποία δεν μπορεί να απαντήσει
- «Σκέψις» (έρευνα) είναι η δύναμη να αντιπαραθέτουμε «φαινόμενα» και «νοούμενα»
- Ο άνθρωπος δεν έχει την δυνατότητα να φτάσει με τις αισθήσεις του ή τον νου του στην βέβαιη γνώση (πχ οι «τρόποι της εποχής» ή ελέγχου των επιχειρημάτων)
- Για κάθε ζήτημα υπάρχουν τουλάχιστον δύο ισοδύναμες αντικρουόμενες θέσεις (η «ισοσθένεια»)
- Για να διατηρήσει την αταραξία της ψυχής, επέχει από την διατύπωση βέβαιης άποψης (η «εποχή», η «αφασία», επιφύλαξη, άρνηση απόφανσης, αναστολή τοποθέτησης)
- Για πρακτικούς σκοπούς ο άνθρωπος επιτρέπει στον εαυτό του να καθοδηγείται από
 - τις δυνάμεις της φύσης, τα πάθη του (αισθήματα), εφόσον και τα δύο βρίσκονται πέρα από τον έλεγχό του, αλλά και από
 - παραδοσιακούς νόμους και έθιμα, από την συσσωρευμένη πρακτική σοφία για το πώς μπορούν να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι
- Για πρακτικούς σκοπούς ο άνθρωπος αναλύει κάθε δογματική (βέβαιη) θέση για να αποφύγει την πλάνη και να φτάσει στην αλήθεια ή στο αληθοφανές (το «εύλογον», το «πιθανό»)